

OPONENTSKÝ POSUDEK RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Nora Cuhrová

Luis de la Puente, *Guía espiritual* a význam pražských jezuitů při šíření jeho díla (KTF UK, Praha 2012, 100 stran)

Kolegyně Mgr. Nora Cuhrová předložila k posouzení rigorózní práci *Luis de la Puente, Guía espiritual a význam pražských jezuitů při šíření jeho díla*, 100 stran včetně příloh, jež zahrnují úvod (6–7) a kapitoly: život a doba Luise de la Puente (8–50), dílo Luise de la Puente (51–62), spis *Guía espiritual* čili *Dux spiritualis* (63–88), role jezuitů z pražského Klementina při šíření la Puenteho díla (89–91), závěr (92–93), seznam použitých zkratk, seznam pramenů a literatury (94–98).

§ 1. S potěšením přijímám a velmi kladně hodnotím volbu tématu. Autorka si zvolila dnes málo známou postavu mistra spirituální teologie, jež měl značný vliv na členy Tovaryšstva Ježíšova, kteří v době barokní žili a působili v pražské koleji Klementinum. Navázala tím na výsledky bádání prof. PhDr. Stanislava Sousedíka, CSc. s úmyslem rozšířit poznatky, které on dosáhl na poli dějin filosofie, o zjištění, jež se týkají dějin spirituální teologie (v této specializaci totiž paní kolegyně studuje postgraduální doktorský obor katolická teologie a toto zaměření její rigorózní práce má). Je nade vše pochybnost, že dějiny filosofického, teologického a duchovního působení Tovaryšstva Ježíšova náleží k tomu nejzajímavějšímu, co minulost českých zemí, zejména v 17. století, nabízejí. Jde tedy nepochybně o téma vhodné a přínosné, otevřené dalšímu výzkumu. Autorka to – jak si předsevzala (s. 7, 93) – doložila i svojí studií. Tento výrok je platný navzdory značně kritickým výhradám, jež budou následovat. Jejich cílem je napomoci paní kolegyni v dalších badatelských krocích, jež má, jak se zdá, v úmyslu.

§ 2. Podstatným nedostatkem předložené práce je podle mého mínění skutečnost, že si autorka v obecné rovině dostatečně neujasnila, jaký je cíl studie z dějin spirituální teologie, jaký je v ní poměr mezi rovinou historickou, teologickou a duchovní. A konkrétněji, jaký je smysl životopisu příslušného autora, co má být výsledkem studia jeho díla a jaká má být v každé z těchto částí odpovídající metodologie. Má-li být případná další autorčina studie (doktorská práce) přínosná, je třeba uvedené otázky ujasnit. Její současná podoba je přínosná jen v omezené míře. Podařilo se ukázat, že jde o důležité téma. Životopisná část je však kompilací hagiografického životopisu z poloviny 17. století a moderní historické biografie z poloviny 20. století. Prezentace la Puenteho díla, jeho významu a pramenů je předložena z již existující literatury. Spis *Dux spiritualis* je prezentován popisně, bez hlubšího vhledu. Role pražských jezuitů je pouze naznačena, bez přímého studia edic a pramenů. V čem tedy autorka posunula dosavadní stav vědomostí o la Puentem, pomineme-li skutečnost, že poskytla „první v českém jazyce dostupné seznámení s osobou patřící do dějin spirituální teologie“ (93)? – Všechny tyto skutečnosti spojují s výše uvedeným obecným nedostatkem.

§ 3. Takřka polovinu rozsahu předložené práce tvoří kapitola první, jež předkládá život a dobu Luise de la Puente. Autorka uvedla, že jí nejde o práci historickou, nýbrž o „kapitolu z dějin spirituality, jejímž hlavním pramenem je duchovní životopis, jak jej napsal autor

v 17. století“. Tomu je třeba rozumět tak, že má být zřejmé, „jaký obraz o osobě, jejíž díla oceňovali, měli »čeští« jezuité, které ctnosti považovali za podstatné pro dokreslení důvěryhodnosti jeho duchovních spisů, proč mohl být považován za duchovní autoritu“ (9): totiž fakt, že – jak „napsal P. Ribadeneira v předmluvě editora k vydání *Dux spiritualis* z roku 1921“ (z formulace není zřejmé, zda autorka postřehla, že Ribadeneira žil v l. 1526–1611 a že tedy jeho tvrzení bylo otištěno již ve vydáních ze 17. století) – „La Puente psal o tom, co znal ze své vlastní zkušenosti – z modlitby, z odříkání a z rozjímání před Nejsvětější Svátostí – a ne podle toho, co vyčetl z knih“ (63). Citovanými slovy také autorka zdůvodnila svůj postup: fakt, že přímými citacemi či parafrázemi podala obsah spisu Henricus Lamparter, *Vita et virtutes patris Ludovici de Ponte, Societatis Iesu* (1662). Jsa si ovšem vědoma, že v 17. století „měl životopis světce (či předpokládaného světce) svou danou formu a naše historicko-kritická měřítká a důraz na racionalitu a ověřitelnost veškerého tvrzení tehdy neměli“ (9), doplnila Lamparterovo podání o faktografické údaje z děl C. M. Abada (1954, 1957).

První kapitola tak předkládá na téže rovině a tímto způsobem historiograficky ověřená biografická fakta o la Puente a údaje hagiografické povahy, tedy jednak svědectví o jeho vnitřním duchovním životě, nakolik jej dokázali jeho současníci vnímat z vnějších projevů a z jeho spisů a nakolik o něm vydali svědectví, jednak interpretaci tohoto souboru údajů, do níž se promítala dobově podmíněná schémata svatosti. Věřitelnost těchto svědectví je ovšem z povahy věci historiografickou metodou těžko ověřitelná, zejména pokud jsou podána autorem, který o nich referuje zprostředkovaně (Lamparter). A rozlišení mezi svědectvími a jejich interpretací je velmi obtížné. Autorka tuto problematiku bohužel nereflektuje. Neupřesňuje ani kategorii „duchovního životopisu“, kterou opakovaně používá. Domnívám se, že právě úvaha o vztahu mezi historickou a duchovní rovinou lidského života a následného životopisu na straně jedné, o vztahu mezi životem a písemným dílem na straně druhé a o vztahu mezi biografií a prezentací písemného díla příslušného autora na straně třetí je jedním z úkolů současné spirituální teologie a z příležitostí, které před autorkou stojí. Mohla by si v této věci nechat pomoci kolegou doc. PhDr. Petrem Kubínem, Ph.D., který se na tuto problematiku specializuje.

§ 4. Výhrady lze mít i ke způsobu, jímž autorka představila la Puenteho spis *Guía espiritual / Dux spiritualis* (dostupné z <http://books.google.cz>). Uvedla, že volí „metodu teologické práce, a to metodu induktivní“ (7). Nevím přesně, co tím myslí. Faktem je, že prostě reprodukuje stěžejní témata tohoto díla, a to v pořadí, v němž se v knize objevují. Zdá se mi to málo. Autorčina slova, podle nichž „vzhledem k rozsahu a zaměření práce nebyl jejím předmětem hlubší teologický rozbor“ (93), znějí snad poněkud alibisticky: pokud by byly ujasněny problémy výše naznačené, zbyl by nepochybně prostor i pro skutečný vhled do la Puenteho teologie (zajímavou stopou je la Puenteho příspěvek k formování jezuitské spirituality v debatě o podobu závazné formy modlitby resp. o vztahu života kontemplativního a aktivního). Bylo by to významné, neboť tak by se lépe ozřejmilo, čím tento *magnus Theologiae Mysticae Magister & spaeculum virtutis* (Lamparter, lib. I, cap. I, p. 1; dostupné na <http://books.google.cz>) své době – a „českým“ jezuitům – imponoval.

Nedostatečně zdůvodněná je i volba uvedeného díla. Autorka uvádí, že „je uceleným kompendiem jeho [la Puenteho] názorů“ (7), „jeho nejteoretičtější dílem“, jež „ukazuje základní rysy jeho teologie“ (92) a jež „v sobě zahrnuje nejuceleněji La Puenteho nauku o duchovním životě ve všech jeho rovinách“ (63). Není zřejmé, z čeho tak usuzuje, když nepodrobila celé jeho dílo podrobnějšímu rozboru. Tím nemá být řečeno, že se mýlí, jen to, že své tvrzení, jež je zásadní pro volbu tématu práce, patřičně nedoložila. Očividně ovšem v pozadí stojí slova la Puenteho samého, který svůj spis definoval jako *compendiaria quaedam scientia rerum omnium, quae ad vitam spiritualem pertinent* (63 pozn. 168). Škoda,

že autorka neobjasnila, jak se tento spis, obsahující systematické teologické pojednání o duchovním životě, situuje do dějin tzv. mystické teologie konstituované jako samostatné disciplíny! Pokud vím, rodila se právě v dané době.

Intence identifikovat „základní prvky ignaciánské spirituality v La Puenteho díle“ (82–87) je správná, nedostatečně podrobný rozbor tohoto díla však neumožňuje patřičně podrobná a pramenně podložená zjištění. Jde ostatně spíše o jakýsi samostatný exkurs do ignaciánské spirituality.

§ 5. Tolik kritika zásadní. Nyní k dalším jednotlivostem:

- a) Práce vychází primárně z: Henricus Lamparter, *Vita et virtutes patris Ludovici de Ponte, Societatis Iesu* (1662). Ten sám uvedl, že se opírá o životopis, jehož autorem byl Francisco Capuchin (*Vida y virtudes del venerable Padre Luis de la Puente, de la Compañía de Jesús*, 1652). Ze stejného autora čerpal i moderní životopisec C. M. Abad. Preferenci pro latinsky psaný text autorka zdůvodnila tím, že „se tato práce také zabývá vlivem La Puenteho osoby (skrze jeho díla) v Čechách po Bílé hoře a Henricus Lamparter [...] byl v letech 1655 až 1658 provinciálem české jezuitské provincie“ (9), takže volba právě jeho díla má napomoci tomu, aby bylo zřejmé, čeho si na la Puente „čeští“ jezuité cenili. – Argumentace je vedena z hlediska cíle, který si autorka vytkla a který označila pojmem „duchovní životopis“; o jehož problematice byla již řeč. Je nepochybné, že z historiografického hlediska měl být použit přímo Capuchin (dostupný na <http://books.google.cz>), který by byl doplňován z Lampartera a ovšem i Abada. Autorka ovšem Capuchinovo dílo v textu ani plně necituje, v přehledu literatury je uveden francouzský překlad. Lamparter sám, ač klíčový pramen práce, je krátce představen až pozdě (59 pozn. 157), bez udání pramene. Také struktura jeho spisu *Vita* je objasněna až poté, co byl text již delší dobu užíván (49).
- b) Autorka uvádí, že vedle dvou knih Abada (1954, 1957) a knihy Hörnunga (1969) se žádná novější literatura la Puente „systematicky nezabývá“ (8). Závěrečná bibliografie zmiňuje ještě knihu Monasterio (1962). Další specializované studie citovány nejsou. Namátková rešerše na internetu vede ke zjištění, že existuje – pomineme-li starší životopisy a úvodní studie v novějších edicích textů – ještě minimálně kniha Ezequiel Perea, *La doctrina del Cuerpo Místico estudiada en las obras del V.P. Luis de la Puente S.J.*, San Luis Potosí 1991 a různé časopisecké studie (některé cituje M. Ruiz Jurado, „La Puente, Luis de“, in *Diccionario histórico de la Compañía de Jesús: Biográfico-temático* III, Madrid, Univ. Pontificia Comillas, 2001, 2244–2245). Zarážející je naprosté pomínutí prezentace starších i moderních edic la Puenteho díla, jež měla mít místo nejpozději v kap. II: *Obras espirituales del venerable padre Luis de la Puente, de la Compañía de Jesus* (1690), *Obras escogidas del V. P. Luis de la Puente* (1958) a *Obras completas del padre Luis de la Palma* I–III (1961–1963), obojí editoval Abada.
- c) Životopis opakovaně zmiňuje zahájení procesu o la Puenteho ctnostech, okolnosti jeho přerušení i dekret Klementa XIII. z r. 1759 o heroicitě ctností (9, 45, 47, 50). Nic není řečeno o tom, za jakých okolností a z jakých příčin beatifikační proces nepokročil dále. Informace o tomto procesu jsou však důležité nejenom věcně, ale i kvůli tomu, že se k němu očividně snažili přispět i „čeští“ jezuité.
- d) Neúplná je informace o la Puenteho působení na poli filosofie a teologie. Například zmínka o tom, že psal komentář k *Teologické sumě* sv. Tomáše (21), není doplněna o bližší podrobnosti (přesnější téma, rozsah, ne/existence edice či rukopisu). Taktéž zmínka o výuce filosofie a teologie (25–27) zůstává bez podrobností. Tyto skutečnosti jsou přitom důležité pro správné ocenění la Puenteho teologického díla.

- e) Dílo *Dux spiritualis* je nejprve představeno z hlediska obsahu, teprve poté následuje přehled jednotlivých vydání (80–81): logický by byl postup opačný. Autorka uvedla, že zde la Puente „neužívá klasické rozdělení na tři stupně“ (87), což je však v rozporu s tvrzením předchozím (64). Vzhledem k tomu, že je prezentace pouze popisná, nemám, co bych k ní dodal, s výjimkou skutečností uvedených v § 4.
- f) Role pražských jezuitů při šíření la Puenteho díla je objasněna ze sekundární literatury. Autorka promarnila příležitost sestavit ucelenější přehled o této skutečnosti tím, že by sestavila přesný seznam jednotlivých vydání la Puenteho spisů v českých zemích či „české“ provenience (viz např. vágní údaj o možném (!) vydání u P. Steyera: 54 a chybějící úplné údaje o vydáních latinských či německých překladů) a vyčetla z úvodních textů příslušné informace. Pomlčela tak např. o souvislosti mezi Lamparterovým životopisem a sporem mezi jezuitou a Valerianem Magni, kterou zmiňuje *epistola dedicatoria*, v níž autor uvedl, že chce svou knihou proti námitkám protivníků Tovaryšstva Ježíšova doložit, že se tento řád prokazuje svatostí danou od Boha.

§ 6. A konečně je třeba poukázat na nedostatky formální:

- a) chyby grafické (za všechny: nadpis první kapitoly);
- b) chyby gramatické (za všechny: „zdělovala“: 46);
- c) chyby stylistické (za všechny: „přijal kromě veliké pokory... pokoru“: 24, nesrozumitelný výrok o Panně Marii: 20);
- d) nedůslednosti (např. psaní jména Josephus Acosta / José de Acosta: 38–39, František Suarez / Franciscus Suarez: 14, 20; nedodržení předsevzetí zkracovat *Dux spiritualis* na DXS: 63 pozn. 166 a následující; závěrečná rekapitulace částí práce neodpovídající jejich skutečnému členění: 92–93);
- e) nevystižení latinského textu (parafráze neodpovídající citaci: 22, nesprávný překlad: 38);
- f) exkursy nesouvisející přímo s daným tématem (Suarezova výuka: 20 pozn. 50; spor *De auxiliis*: 31–35; náboženské poměry v Anglii: 42–44; ignaciánská spiritualita: 82nn), nepatřičné výkladové poznámky (10, 14 atp.);
- g) neuvádění plné bibliografické citace při prvním výskytu díla (Lamparter, Abad atp.);
- h) nedodržení pravidel formální úpravy kvalifikačních prací KTF UK, zejména co do citační normy, nepřehledné psaní všech poznámek pod čarou kurzivou.

Jaké má být závěrečné stanovisko? Je třeba rozlišovat. Volba tématu i intence je správná. Způsob provedení trpí zásadními i dílčími nedostatky. Základní informace o la Puenteovi však byly podány, dílo svědčí o upřímném úsilí. Lze je připustit k obhajobě, zdržím se však prozatím návrhu hodnocení. V průběhu obhajoby by se měla autorka vyslovit zejména k § 2–4 tohoto posudku. Ještě jednou zdůrazňuji, že jeho kritičnost má být paní kolegyni pomocí v jejím dalším úsilí.

27. srpna 2012

Doc. PhLic. Vojtěch Novotný, Th.D.